

NAAR EEN NIEUW MODEL VAN INITIATIE...

De tijden zijn veranderd...

De plaats die het geloof in onze samenleving inneemt is de afgelopen decennia grondig gewijzigd. Je zou kunnen stellen dat vroeger het geloof gewoon tot de cultuur behoorde. Het geloof werd als het ware meegegeven met de moedermelk. Vandaag is dit niet langer zo. Geloven is niet meer evident en is veeleer een keuze geworden. In die zin hadden we vroeger te maken met een cultuurchristendom, daar waar we vandaag eerder kunnen spreken over een keuzechristendom. Tertullianus zei reeds: *'Je bent niet als christen geboren, je moet het worden'*. Vandaag blijkt deze uitspraak opnieuw meer dan waar. Toch hebben we vaak nog heimwee naar hoe het vroeger was. En veel van wat we in de Kerk doen past nog steeds in de context van dat cultuurchristendom. We weten met zijn allen maar al te goed dat we aanbeland zijn in een nieuw tijdperk, maar emotioneel en pastoraal gezien hebben we vaak de overgang nog niet ten gronde gemaakt.

Ook zijn we vandaag meer en meer tot het besef gekomen dat geloven op de eerste plaats te maken heeft met het aangaan van een liefdesrelatie. Waar vroeger vooral de nadruk kwam te liggen op geloof als het naleven van een aantal normen en waarden, wordt geloven vandaag meer en meer het binnentreden in een relatie. God bemint ons ten diepste toe. Geloven is dan een antwoord geven op de relatie die God ons aanbiedt. Je wordt gelovig als je beseft dat God je aanspreekt en met jou een relatie wil aangaan. Geloven is dus veeleer antwoorden op een roeping. We krijgen dan ook te maken met een sterk verpersoonlijkt geloof. Het is een persoonlijke keuze, die niet evident is, en waar je soms in onze huidige maatschappij uitgedaagd wordt om verantwoording af te leggen van jouw geloof. De grootste uitdaging voor gelovige gemeenschappen vandaag zal dan ook zijn om mensen levenslang te helpen groeien in geloof.

... en de catechese ook.

Binnen dit veranderd kader moeten we vaststellen dat het klassieke model van initiatiecatechese niet meer echt past. De catechese zoals we die nu kennen gaat er immers van uit dat kinderen reeds van thuis uit vertrouwd zijn met het geloof en daarom ook als baby werden gedoopt. Wat we in de catechese doen is dit geloof dan even opfrissen en hen voornamelijk voorbereiden op de sacramenten die ze zullen ontvangen, respectievelijk de eerste communie en het vormsel. Vandaag komt het er veeleer op aan om hen kennis te laten maken met het geloof en wat het betekent om als gelovige door het leven te gaan. Het model van catechese dat bijgevolg beter past binnen het huidig tijdsbestek is dat van het catechumenaat. Daar gaat het om volwassen mensen die op latere leeftijd ervoor kiezen om christen te worden. Ze voelen zich persoonlijk door God aangesproken en gaan vervolgens een langer traject van initiatie. Dit traject wordt gemarkeerd door een aantal rituelen en vindt zijn hoogtepunt in het toedienen van de drie initiatiesacramenten in één en dezelfde viering - doopsel, vormsel en eucharistie – waarna verdere ingroei in de gemeenschap, in gelovig leven volgt. Zo behoren ze tot de gemeenschap van christenen.

Het betekent dus dat we er in onze catechese niet langer van willen uitgaan dat de kinderen reeds een zekere verbondenheid met God kennen. Veeleer moeten we de catechese opvatten als een moment van eerste verkondiging en initiatie, waarbij we hen stilaan vertrouwd proberen te maken met God. Catechese mag dus niet langer meer gezien worden als een overdracht van het geloof als een traditie, maar eerder als het begeleiden van een persoonlijke weg. Catechese wordt op die manier het geloof voorstellen aan mensen die dat geloof niet hebben overgeërfd en het ook niet op de eerste plaats ervaren als iets noodzakelijks voor hun leven.

Andere visie op de initiatiesacramenten

Dit brengt ook een andere visie op de initiatiesacramenten zelf met zich mee. Waar men vroeger van kindsbeen af vertrouwd was met het geloof, groeide men via de initiatiesacramenten stilaan binnen in het geloof op het ritme van de leeftijd. Het vormsel werd hierbij dan beschouwd als het hoogtepunt en de bekroning. Het werd toegediend op het moment dat men de 'jaren des onderscheids' had bereikt. Nu het geloof eerder als een keuze wordt ervaren en niet langer als een evidentie, zijn de sacramenten niet langer verbonden met een specifieke leeftijd. Ook waren de sacramenten zelf in het vroegere systeem het belangrijkste, en heel de catechese was hoofdzakelijk een toeleven naar die sacramenten. Vandaag zou je haast kunnen zeggen dat het voorbereiden op de initiatiesacramenten niet langer op de eerste plaats komt, maar wel de initiatie zelf, het vertrouwd worden met het geloof. De sacramenten zijn dan in zekere zin bakens binnen dit ganse proces. Ook is hierbij niet langer het vormsel het hoogtepunt en de bekroning, maar wel de eucharistie. Dit is immers het sacrament van de volkomen ontmoeting met de Heer. Als geloven op de eerste plaats inhoudt dat we in relatie treden met God, dan is de eucharistie het sacrament bij uitstek waar we naar op weg zijn.

Het spreekt voor zich dat de gelovige gemeenschap zelf bij dit alles een belangrijke rol speelt. Het is op de eerste plaats de gemeenschap die de kinderen en hun ouders ontvangt. Onze gemeenschappen moeten vandaag meer en meer 'missionaire gemeenschappen' zijn, gemeenschappen die getuigen van hun geloof, die aantrekkelijk zijn, die mensen laten kennismaken met wat gelovig leven kan betekenen. De catechese is dus niet langer de taak van enkel en alleen de catechisten, maar het is de verantwoordelijkheid van de *hele* gemeenschap, van elke gelovige! Het is in feite de gemeenschap die initieert, hierin bijgestaan door de catechisten (en dus niet omgekeerd). De nadruk komt bij dit alles niet zozeer te liggen op het rationele (catechese als 'les'), maar veeleer op het existentiële (catechese als een in contact komen met het levend geloof). Trouwens, het is ook doorheen het initiëren dat gemeenschappen zelf meer en meer missionair worden.

Binnen een dergelijke missionaire kerk dienen de initiatiesacramenten bijgevolg ook herdacht te worden. We kunnen spreken van een 'missionaire bekering van de catechese'. Het catechesemodel dat we tot nu toe hanteerden initieert niet echt meer, maar gaat ervan uit dat men reeds geïnitieerd is. We moeten dus op zoek naar een nieuwe vorm van initiatie, waarbinnen dan de sacramenten hun plaats krijgen. Bijgevolg kiezen we voor een nieuw model waarbij ook de sacramenten zelf herschikt worden, met als doel de eucharistie opnieuw in het middelpunt te stellen, als de werkelijkheid waarop heel de initiatie gericht wordt.

Vormsel voor eucharistie?

Is dan niet langer het vormsel het belangrijkste? Het antwoord zal misschien verrassend klinken: neen. Historisch gezien is het vormsel altijd het tweede initiatiesacrament geweest, waarbij het functioneerde als een bevestiging door de bisschop van het doopsel dat men door de priester of diaken had ontvangen. De ultieme voltooiing van de initiatie gebeurde in de eucharistie. Dit was de volkomen

deelname aan het leven van de kerkgemeenschap. Daar werd gevierd dat men nu helemaal in verbondenheid leefde met de Heer. Het is trouwens nog maar sinds 1910 dat de eerste communie gevierd wordt vóór het vormsel, en dit onder invloed van paus Pius X. De eucharistie is van oudsher het sacrament van de Godsontmoeting. En het is belangrijk dat we dit telkens weer opnieuw hernieuwen, week na week. Op die manier is de eucharistie dan ook geen eindpunt van de initiatie, maar dient ze steeds herhaald te worden, daar waar in onze aanpak van de catechese tot nu toe het vormsel vaak beschouwd werd als het eindpunt. Via het vieren van de eucharistie treden we alsmar dieper binnen in de liefdesrelatie met God.

Voor kinderen die thuis in de christelijke traditie zijn opgegroeid en die samen met hun ouders tot een gelovige gemeenschap behoren, blijft het zinvol om – in de lijn van Pius X – al op jonge leeftijd hun ‘eerste communie’ te doen. In de huidige kerkelijke context zal dit echter eerder om uitzonderingen gaan.

Een mogelijke organisatie van het initiatietraject:

Hoe dienen we deze initiatie dan te organiseren?

Uit het voorgaande blijkt dat leeftijd in deze een relatief gegeven is en dat een initiatietraject naar het model van het catechumenaat eerder een persoonlijk traject is, dat voor iedereen anders kan zijn.

We kunnen echter de ‘macht der gewoonte’ niet negeren en dienen er rekening mee te houden dat de vraag naar een gemeenschappelijk traject voor een groepje kinderen op lagere schoolleeftijd zal blijven. Om aan deze vraag tegemoet te komen, hebben we een mogelijk schema uitgewerkt om met een groepje kinderen op weg te gaan.

- Tot en met 8 jaar (ongeveer 2^e leerjaar): onthalend aanbod voor kinderen en hun gezin (bv. gezinsvieringen, kinderwoorddiensten, maar ook andere opties zijn denkbaar...)
 - o Dit aanbod richt zich al tot heel jonge kinderen, het moet al voor het 2^e leerjaar mogelijk zijn zich hierbij aan te sluiten.
 - o Dit aanbod dient een voldoende hoog ritme te hebben, liefst minstens maandelijks.
 - o Kinderen die zich willen voorbereiden op vormsel en eerste communie *sluiten ten laatste rond hun 7^e jaar* hierbij aan.
 - o Rond 8 jaar (bv. vlak voor of na de zomervakantie): feestelijke verwelkoming van de kinderen in de gemeenschap en in het catechesetraject, met aandacht ook voor hun gezin. Dit kan de vorm krijgen van een naamopgave.
- Rond 9 jaar (ongeveer 3e leerjaar): eerste jaar catechese.
- Rond 10 jaar (ongeveer 4e leerjaar): tweede jaar catechese met op het einde een feestelijke viering van het vormsel en de eerste communie. Bij voorkeur gebeurt dit in één en dezelfde viering.
- Vanaf 10 jaar (ongeveer 5e en 6e leerjaar): hoe leef je als christen? Verder thuis komen in de gelovige gemeenschap.

Dit schema dient qua leeftijden soepel gehanteerd te worden en zal telkens rekening houden met de concrete mensen en gezinnen die een initiatietraject wensen te gaan. Je bereidt je immers niet voor op de eerste communie omdat je nu eenmaal een bepaalde leeftijd bereikt hebt, maar je kan je eerste communie doen omdat je (samen met je gezin) een initiatietraject hebt afgelegd en verder wil groeien in geloof.

Om praktische redenen kan het soms interessant zijn op het programma voor de kinderen van 9 en 10 jaar afwisselend aan te bieden en deze twee groepjes samen te nemen. De kinderen van 10 jaar kunnen zich dan in een extra dag of weekend voorbereiden op de viering van de sacramenten. Het traject heeft als doel de kinderen en hun gezin te initiëren, dit wil zeggen, te laten thuiskomen in alle facetten van een leven als christen. Er zal dus aandacht zijn voor vertellen en een woordje uitleg (verkondigen), voor inzet voor de medemens (diaconie) en voor het vieren van het geloof (liturgie). Wat dit laatste betreft kan het interessant zijn de kinderen al vanaf 8 of 9 jaar in te schakelen als (hulp)misdienaar. In de loop van het traject dient ook aandacht te zijn voor voldoende liturgische markeringen: naamopgave, kruisoplegging, overhandiging Onze Vader of Bijbel of Credo,.... Het belangrijkste is niet op de eerste plaats dat het vormsel nu voor de eucharistie of 'eerste communie' komt. Het belangrijkste is wel dat vormsel en eerste communie gebeuren binnen een traject van initiatie en dat de eucharistie de initiatie bekroont. De sacramenten zijn hierbij veeleer bakens en onmisbare gaven van God binnen dit ganse parcours. En zo'n traject van initiatie vraagt tijd. Vandaar dat dit onmogelijk kan gebeuren binnen één jaar, maar dat er een langere periode voor uitgetrokken dient te worden. Ook spreekt het voor zich dat de ouders hierin een belangrijke rol spelen, en dat ook zij, samen met hun kind, geïnitieerd dienen te worden in het geloof en in de gelovige gemeenschap.

Inhoudelijke kapstokken voor het initiatietraject

Er wordt een werkgroep gevormd van ervaren catechisten en pastores om samen met de dienst 'Verkondigen en Vieren' inhoudelijk vorm te geven aan dit nieuwe initiatietraject. Er zullen catechetische methodieken en liturgische suggesties worden uitgewerkt. Hierbij zullen we ons laten leiden door het catechumenaatstraject voor volwassenen.

Inhoudelijk zullen tijdens de catechese de volgende drie *kapstokken* aan bod komen, natuurlijk uitgewerkt op kindermaat en geïntegreerd in een breder project van initiatie:

- Wat gelooft een christen? ('credo') + wat is kerk?
- Hoe bidt een christen? ('Onze Vader')+ sacramenten
- Hoe leeft een christen? ('tien geboden' + 'zaligsprekingen' + 'werken van barmhartigheid')

De **focus** zal steeds liggen op **de ontmoeting met Jezus** en op het vertrouwd worden met de **Bijbelse traditie en verhalen**.

Bij elk thema komt ook aan bod:

- hoe kan (iemand van) de gemeenschap hierin een rol spelen?
- hoe nemen we de ouders mee? We verlangen immers sterk dat zij zich ook engageren.

Wellicht roept dit alles vragen op.

Waarom nemen we meer tijd?

Vertrouwd worden met wie Jezus is en met wat het geloof kan betekenen voor je leven vraagt tijd, en kan niet op enkele weken of maanden afgehandeld worden. Je kan je zelfs afvragen of je er geen gans leven voor nodig hebt. Het is dan ook zinvol om voldoende tijd uit te trekken opdat kinderen stilaan vertrouwd geraken met het geloof.

Is dit wel voor iedereen?

Misschien zijn sommigen van oordeel dat we hierdoor een soort van *elite-christendom* aan het creëren zijn, iets waar enkel super-gelovigen bij kunnen. We weten dat het traject veeleisend is maar we mogen toch niet vergeten dat ‘volgeling van Jezus worden’ effectief iets van ons vraagt, dat je er echt wel iets moet voor over hebben. Tegelijk is het zo dat letterlijk iedereen welkom is om mee te doen, er is geen toelatingsproef, de drempel blijft laag.

Wat met de scholen?

Het is reeds enkele jaren zo dat de verantwoordelijkheid voor de catechese die voorbereidt op het ontvangen van de sacramenten bij de parochies ligt. Dit betekent echter niet dat de scholen hier geen rol kunnen in spelen! De scholen leveren een kostbare bijdrage aan het initiatieparcours dat in de parochie wordt aangeboden.

Waar gebeurt dit op deze manier?

In ons aartsbisdom Mechelen-Brussel stappen in ieder geval zowel Brussel (Franstalig en Nederlandstalig) als Waals-Brabant mee in dit nieuwe project. In de andere bisdommen van Vlaanderen (en dus ook in het vicariaat Vlaams-Brabant) zet men deze stap nog niet, en dit omdat daar de omstandigheden en de context toch nog sterk verschillen van een stad als Brussel.

Waarom nu?

We zetten deze stap nu omdat we niet bij de pakken willen blijven zitten. Als christenen zijn we Paasmensen, geloven we dat er een nieuwe toekomst mogelijk is, en dat God ons hierin met zijn Geest zal ondersteunen.

Hoe organiseren we de overgang?

De eerste jaren na het starten van dit nieuwe catechesetraject, zullen we nog rekening moeten houden met specifieke omstandigheden. Een aantal kinderen zal immers al de eerste communie gevierd hebben, maar nog niet gevormd zijn. Hieronder staat schematisch een suggestie hoe we de overgang zouden kunnen organiseren. Dit schema zal vermoedelijk aanpassing vragen aan de eigen gewoontes van een pastorale eenheid (bv. nu één of twee jaar vormselcatechese, het schema gaat uit van één jaar vormselcatechese in het ‘oude’ systeem.)

In de horizontale kolom staat aangegeven over welk werkjaar het gaat, in de verticale kolom het leerjaar in de lagere school waarin kinderen zich ongeveer zouden kunnen bevinden. Zo wordt per geboortjaar aangegeven wat er in welk werkjaar aan een groep kinderen wordt aangegeven. U kan dus verticaal lezen welke kinderen er in welk werkjaar voor welk catecheseinitiatief moeten worden uitgenodigd en welke initiatiesacramenten er dat jaar kunnen zijn.

Werkjaar	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Leerjaar (ongeveer)				
1				
2	2008 (catechese in voorbereiding op eerste communie en eerste communie volgens het 'oude' systeem)	2009 (onthaaljaar volgens het 'nieuwe' systeem)	2010 (onthaaljaar volgens het 'nieuwe' systeem)	2011 (onthaaljaar)
3		2008(eerste jaar catechese, inhoudelijk volgens het 'nieuwe' systeem, maar wel enkel voorbereidend op een vormselviering)	2009(eerste jaar catechese volgens het 'nieuwe systeem')	2010 (eerste jaar catechese)
4	2006 (1 jaar vormselcatechese volgens het 'oude' systeem en vormselviering)	2007(eerste jaar vormselcatechese volgens het nieuwe systeem' maar enkel voorbereidend op een vormselviering)	2008 (tweede jaar catechese volgens het nieuwe systeem en vormsel)	2009 (tweede jaar catechese, Vormsel en Eerste communie)
5	2005 (vormselcatechese en vormselviering volgens het 'oude' systeem – dus één jaar vroeger dan oorspronkelijk voorzien)		2007 (tweede jaar catechese volgens het nieuwe systeem en vormsel)	
6	2004 (vormselcatechese en vormselviering volgens het 'oude' systeem, dus samen, met de kinderen geboren in 2005)			

Hieronder vindt u ditzelfde schema, maar dan nu per geboortjaar. Zo staat gegroepeerd welke informatie de ouders per geboortjaar dienen te krijgen.

Geboren in 2004	Start van de vormselcatechese in september 2015. Vormselviering tijdens voorjaar 2016. (samen met de kinderen van 2005)
Geboren in 2005	Start van de vormselcatechese in september 2015. Vormselviering tijdens het voorjaar van 2016 (dus samen met de kinderen van 2004)
Geboren in 2006	Start van de vormselcatechese in september 2015. Vormselviering in het voorjaar van 2016.
Geboren in 2007	Start van de vormselcatechese in september 2015, lopend over twee jaar tot aan de vormselviering in het voorjaar van 2018 (samen met de kinderen van 2008)
Geboren in 2008	Start van de voorbereiding op de eerste communie in september 2015. Eerste communie: voorjaar 2016 Vormselvoorbereiding start in september 2016 en loopt gedurende twee jaar tot aan de vormselviering in het voorjaar van 2018 (dus samen met de kinderen van 2007)
Geboren in 2009	Onthaal in september 2016 en start van het kennismakingsjaar. Start van de initiatie in september 2017 Gedurende 2 jaar Vormsel en eerste communie in het voorjaar van 2019
Geboren vanaf 2010	Telkens hetzelfde schema als de kinderen geboren in 2009, alles schuift gewoon een jaartje op...

De communicatie naar de kinderen van 2004, 2005 en 2006 zal best nog voor de zomer van 2015 vertrekken! Deze brief wordt op het vicariaat voorbereid en zal eind mei klaar zijn.

Vragen ter bespreking:

Hoe komt dit bij je over?

Waar zie je kansen?

Welke obstakels zie je?

Wat heb je nodig voor een verdere bespreking?

Wat heb je nodig om dit in de praktijk om te zetten?